

Statlig organisation för handikappolitisk samordning

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2004/05:86 Statlig organisation för handikappolitisk samordning samt en motion som väckts med anledning av skrivelsen. I skrivelsen redogör regeringen för sina intentioner avseende en förändrad organisation för samordningen av arbetet inom det handikappolitiska området.

Utskottet avstyrker den aktuella motionen.

Skrivelsen läggs till handlingarna.

I ärendet har företrädare för Hjälpmedelsinstitutet uppvaktat utskottet och lämnat synpunkter på skrivelsen i den del som direkt anknyter till Hjälpmedelsinstitutets ansvar och verksamhet.

I betänkandet finns två reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Statlig organisation för handikappolitisk samordning m.m.	5
Skrivelsen.....	5
Motionen.....	8
Utskottets ställningstagande.....	9
Reservationer.....	11
1. Statlig organisation för handikappolitisk samordning, punkt 1 (m, fp, kd, c).....	11
2. Diskrimineringskommittén, punkt 2 (m, fp, kd, c).....	12
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	13
Skrivelsen.....	13
Följdmotion.....	13

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Statlig organisation för handikappolitisk samordning

Riksdagen avslår motion 2004/05:So26 yrkandena 1, 2 och 4.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Diskrimineringskommittén

Riksdagen avslår motion 2004/05:So26 yrkande 3.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

3. Regeringens skrivelse

Riksdagen lägger skrivelse 2004/05:86 till handlingarna.

Stockholm den 19 maj 2005

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chatrine Påls-son (kd), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Catherine Persson (s), Anne Marie Brodén (m), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Magdalena Andersson (m), Elina Linna (v), Jan Lindholm (mp), Martin Nilsson (s), Jan Emanuel Johansson (s) och Marita Aronson (fp).

Redogörelse för ärendet

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för sina intentioner avseende en förändrad organisation för samordningen av arbetet inom det handikappolitiska området. Regeringen avser att inrätta en myndighet som har ansvar för den övergripande samordningen av genomförandet av handikappolitiken. I skrivelsen redovisar regeringen behoven av en förändrad organisationsstruktur, hur samordningsmyndigheten skall verka och hur den skall vara organiserad. Regeringen redogör också för hur verksamheter som i dag åligger Handikappombudsmannen, Statens institut för särskilt utbildningsstöd och Hjälpmedelsinstitutet påverkas av att samordningsmyndigheten bildas.

Utskottets överväganden

Statlig organisation för handikappolitisk samordning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning såsom den kommer till uttryck i skrivelsen att en ny myndighet bör bildas och få ansvar för den övergripande samordningen av genomförandet av handikappolitiken. Riksdagen bör därmed avslå dels ett motionsyrkande om att Handikappdelegationen skall ansvara för samordningen av det handikappolitiska arbetet, dels ett motionsyrkande om att tillgänglighetscentret vid Handikappombudsmannen (HO) skall flyttas till Hjälpmedelsinstitutet. Riksdagen bör vidare avslå ett motionsyrkande om en samordning av ombudsmannaämbetena. Utskottet konstaterar att HO:s uppdrag och organisation kan komma att omfattas av de överväganden och förslag som Diskrimineringskommittén kommer att redovisa. Slutligen bör riksdagen lägga skrivelsen till handlingarna.

Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd, c) och 2 (m, fp, kd, c).

Skrivelsen

I *skrivelsen* redovisar regeringen inledningsvis att den i juli 2003 beslutade att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå en samlad statlig organisation som på ett effektivt och slagkraftigt sätt kan bistå regeringen och övriga aktörer i arbetet med att genomföra den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (dir. 2003:94, S 2003:08). Utredaren överlämnade i april 2004 betänkandet Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande (SOU 2004:54). Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen gör i skrivelsen bedömningen att en myndighet bör bildas som har ansvar för den övergripande samordningen av genomförandet av handikappolitiken. Myndigheten skall främja ett strategiskt och effektivt genomförande av den nationella handikappolitiken på såväl kort som lång sikt.

Myndigheten bör ha ett övergripande ansvar för de uppgifter som i dag åligger tillgänglighetscentret vid Handikappombudsmannen (HO), kompetensutveckling i bemötande av personer med funktionshinder som i dag åligger Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus), och delar av Hjälpmedelsinstitutets (HI) tillgänglighetsarbete.

Myndigheten bör ha en strategisk, samordnande, utvärderande, pådrivande, stödjande och genomförande roll.

Barnperspektivet och genusperspektivet bör genomsyra myndighetens verksamhet.

Myndigheten bör bistå regeringen med underlag som behövs för att få till stånd en effektiv styrning av det handikappolitiska arbetet. Det innebär bl.a. att myndigheten bör informera regeringen om utvecklingen mot de handikappolitiska målen och om sektorsmyndigheternas arbete inom ramen för deras sektorsansvar för handikappolitiken. I dessa sammanhang bör myndigheten särskilt uppmärksamma områden som kräver nya eller förstärkta insatser, där utvecklingen visar att det finns risk för en tillbakagång eller om man uppmärksammat nya problemområden. Myndigheten bör särskilt följa upp jämställdheten inom handikappolitiken och uppmärksamma skillnader i levnadsvillkor för kvinnor och män med funktionshinder.

Myndigheten bör också analysera lämpliga åtgärder för att komma tillrätta med problem och bedöma vilka åtgärder som är mest effektiva utifrån de mål som skall uppnås. Myndigheten bör även bevaka och rapportera om den internationella utvecklingen inom området samt vara behjälplig att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för skyddet av de mänskliga rättigheterna.

Myndigheten bör ansvara för den övergripande handikappolitiska samordningen, stödja och aktivt stimulera och förmå aktörer på olika nivåer att beakta de handikappolitiska målen i sin verksamhet. Myndigheten bör även ha en normerande roll för tillgänglighet och för verkställigheten av förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken. Myndigheten bör också bidra till kunskapsutveckling genom att ansvara för utbildningar och informationsinsatser samt förmedla erfarenheter och goda exempel.

Myndigheten bör genom sitt arbete stimulera och skapa forum för ökat erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer samt vidareutveckla metoder för att integrera handikapperspektivet i processer och organisationer. I utvecklingsarbetet bör myndigheten ha ett brett kontaktnät och samarbeta med många aktörer inom olika områden, t.ex. med andra myndigheter som ansvarar för central samordning av andra tvärssektoriella politikområden.

Myndighetens uppdrag innebär ingen inskränkning av andra myndigheters ansvar för genomförandet av handikappolitiken. Tvärtom är syftet att myndigheternas handikappolitiska arbete skall stärkas.

Myndigheten bör inrättas som ett enrådighetsverk under det departement som har ansvaret för samordningen av det handikappolitiska arbetet.

Regeringen anför som skäl för denna bedömning att Regeringskansliet inte är organiserat för att inom sig inordna organisationer av det slag som det handlar om i det här fallet. I budgetpropositionen för år 2004 (prop. 2003/04:1) har regeringen uttalat att verksamhet avseende särskilda behov och program endast bör bedrivas inom Regeringskansliet när särskilda behov föreligger. I första hand skall undersökas om uppgiften kan utföras utanför Regeringskansliet. Regeringen menar dessutom att det faktum att myndigheten skall ha en operativ roll, till skillnad från utredarens förslag,

utgör ytterligare ett skäl för att förlägga verksamheten utanför Regeringskansliet. Delegationer är i normalfallet relativt kortlivade eftersom de tillsätts under en begränsad tidsperiod. Syftet med att förändra organisationen för samordningen av handikappolitiken är dock att skapa bättre förutsättningar för genomförandet av handikappolitiken på såväl kort som lång sikt. År 2010 utgör visserligen en viktig hållpunkt för det handikappolitiska arbetet, men därefter inleds ett nytt skede av arbetet som kommer att präglas av samma kraft och ambitioner som under tiden fram till dess. För att skapa en kontinuitet och långsiktighet anser regeringen således även i detta avseende att myndighetsformen är att föredra framför delegationsformen.

Vidare anförs att vissa verksamheter inom tillgänglighetsområdet som i dag bedrivs av Hjälpmedelsinstitutet (HI) kommer att ingå i samordningsmyndighetens uppgifter. I skrivelsen redovisas att utredarens förslag till ny organisationsstruktur innebär att den föreslagna myndigheten i enlighet med sina strategiska, samordnande och utvärderande uppgifter skall identifiera behov av insatser men inte utföra dessa. Utförarrollen har i stället föreslagits ligga på ett ombildat Hjälpmedelsinstitut som därigenom skulle få en främjande, genomförande och kvalitetssäkrande roll. Regeringen bedömer dock att en sådan uppdelning riskerar att leda till oklarheter i ansvarsfördelning och roller och anser i stället att samordningsmyndigheten bör ansvara bl.a. för vissa delar av HI:s tillgänglighetsarbete. Enligt regeringens mening bidrar detta till en renodling av organisationsstrukturen, som gynnar förutsättningarna för ett effektivt och slagkraftigt genomförande av handikappolitiken. Därav följer också att vissa verksamheter inom tillgänglighetsområdet som i dag bedrivs av HI kommer att bedrivas inom ramen för samordningsmyndighetens verksamhet. Den koppling som finns mellan hjälpmedel och tillgänglighet för personer med funktionshinder innebär dock att HI även i fortsättningen kommer att ha kompetens och arbetsuppgifter som har anknytning till tillgänglighetsfrågor.

Regeringen anser att HI även i framtiden bör vara en nationell resurs i första hand inom hjälpmedelsområdet. Hur mycket den generella tillgängligheten i samhället än förbättras kommer en fungerande hjälpmedelsverksamhet alltid att vara av stor betydelse för många delaktighet i samhället. Den framtida kraftiga ökningen av antalet äldre och framför allt de mycket gamla innebär att fler människor kommer att leva med funktionshinder.

Den nya myndighetens verksamhet bör finansieras genom en omdisponering av delar av Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) och Handikappombudsmannens (HO) förvaltningsanslag och av en viss del av Hjälpmedelsinstitutets (HI) statsbidrag. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i samband med 2006 års budgetproposition med förslag till finansiering av samordningsmyndigheten.

Handikappombudsmannens verksamhet påverkas genom att tillgänglighetscentret avvecklas vid HO. Det innebär att HO:s ombudsmannaroll renodlas och stärks. HO:s roll blir koncentrerad till övervakning av diskrimineringslagarna samt till uppgifter enligt lagen (1994:749) om Handikappombudsmannen.

I skrivelsen anføres vidare att HO:s uppdrag och organisation kan komma att omfattas av de överväganden och förslag som Diskrimineringskommittén kommer att redovisa. I kommitténs direktiv (dir. 2002:11) ingår att se över ansvarsområden och uppgifter för Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), HO och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO). Kommittén skall överväga om det behövs en bättre samordning eller en sammanslagning av några av eller samtliga dessa ombudsmän. Regeringen anser inte att det påverkar inrättandet av samordningsmyndigheten.

Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) bör avvecklas som självständig myndighet och ombildas till ett särskilt beslutsorgan inom Socialstyrelsen. Det särskilda beslutsorganets verksamhet bör renodlas till att omfatta insatser för att främja möjligheterna till utbildning för unga och vuxna med funktionshinder, anføres det.

Motionen

I *motion 2004/05:So26 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp, m, kd, c)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anføres om Handikappdelegationen som stöd för regeringens samordningsarbete (*yrkande 1*). Motionärerna anser inte att det behövs någon ny, samordnande myndighet. Det är regeringens ansvar att samordna politiken. Däremot kan regeringen ta hjälp från Handikappdelegationen. Delegationen bör följa utvecklingen på handikappområdet, hjälpa regeringen med samordningen, lämna underlag för regeringens beslut och driva på för att målen i handlingsplanen skall uppnås. Vidare begärs ett tillkännagivande om Hjälpmedelsinstitutets nya roll (*yrkande 2*). Motionärerna anser att Hjälpmedelsinstitutet (HI) bör vara det organ som har huvudansvaret för genomförandet av politiken på handikappområdet och att tillgänglighetscentret bör flyttas över till HI. Vidare bör bemötandefrågorna flyttas från Statens institut för särskilt utvecklingsstöd (Sisus) till HI och Hjälpmedelsinstitutet byta namn till Handikappinstitutet som det hette fram till 1998. Motionärerna begär ett tillkännagivande om en samordning av ombudsmannaämbetena (*yrkande 3*). De anser att Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Barnombudsmannen, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning bör föras samman i ett ombudsmannaämbete. En gemensam myndighet skulle ge samordningsvinster och starkare skydd för medborgarna. Slutligen begärs ett tillkännagivande om Sisus (*yrkande 4*). Motionärerna anför att i enlighet med utredningens och regeringens förslag

kan de delar av Sibus verksamhet som inte skall ingå i Hjälpmedelsinstitutets uppdrag föras över till andra myndigheters ansvarsområde. Därmed blir det en myndighet mindre på området.

Utskottets ställningstagande

I skrivelsen redogör regeringen för sina intentioner avseende en förändrad organisation för samordningen av arbetet inom det handikappolitiska området. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i samband med 2006 års budgetproposition med förslag till finansiering av samordningsmyndigheten.

För att uppnå de handikappolitiska målen krävs att genomförandeinsatser sker inom alla sektorer och på alla samhällsnivåer. Utskottet anser det angeläget att staten i detta hänseende är ett föredöme. Utskottet konstaterar samtidigt att Handikappombudsmannens uppföljning av samtliga statliga myndigheter visar att arbetet med att förbättra tillgängligheten har kommit i gång men att mycket återstår att göra. Det finns ett behov av ökad samordning mellan olika statliga aktörer inom det handikappolitiska området för att på ett effektivare sätt än i dag bidra till ökad delaktighet och jämlikhet för personer med funktionshinder.

Utskottet delar därmed regeringens bedömning att det behövs en samlad kompetensresurs som kan bistå med vägledning och som kan agera pådrivande gentemot sektorsmyndigheter och andra aktörer. Kompetensen finns i dag inom olika myndigheter och organisationer med en ibland otydlig gränsdragning dem emellan. Det finns därför en risk att samordningen brister och att effekten av arbetet med genomförandet av den nationella handlingsplanen försvagas. Genom att samla ansvaret hos en aktör med ett tydligt och uttalat uppdrag ges förutsättningar för ett effektivt genomförande av de handikappolitiska målen.

I motion 2004/05:So26 (fp, m, kd, c) yrkande 1 föreslås att Handikappdelegationen skall ansvara för samordningsarbetet och att det därför inte behövs någon ny myndighet för detta. Syftet med att förändra organisationen för samordningen av handikappolitiken är att skapa bättre förutsättningar för genomförandet av handikappolitiken på såväl lång som kort sikt. År 2010 är visserligen en viktig hållpunkt, men därefter inleds ett nytt skede av arbetet som bör präglas av samma kraft och ambitioner som under tiden fram till dess. För att skapa kontinuitet och långsiktighet är myndighetsformen därför att föredra framför delegationsformen. Utskottet avstyrker därmed motionsyrkandet.

Utskottet är inte heller berett att biträda yrkande 2 i samma motion om att tillgänglighetscentret bör flyttas till Hjälpmedelsinstitutet. Utskottet delar regeringens bedömning att tillgänglighetscentret vid Handikappombudsmannen (HO) kan avvecklas då den nya myndigheten skall ges en pådrivande och normerande roll. Det innebär också att HO:s ombudsmannaroll renodlas och stärks.

Utskottet delar bedömningen i skrivelsen och i motionens yrkande 4 att Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) bör avvecklas som självständig myndighet och uppgifterna överförs till andra myndigheters ansvarsområde. Motionsyrkandet är tillgodosett med det anförda.

Utskottet konstaterar att HO:s uppdrag och organisation kan komma att omfattas av de överväganden och förslag som Diskrimineringskommittén kommer att redovisa. Utskottet anser emellertid inte att motion 2004/05: So26 (fp, m, kd, c) yrkande 3 bör föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Utskottet anser att riksdagen bör lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Statlig organisation för handikappolitisk samordning, punkt 1 (m, fp, kd, c)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Anne Marie Brodén (m), Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:So26 yrkandena 1, 2 och 4.

Ställningstagande

Det behövs inte någon ny samordnande myndighet för handikappolitiken. Det är regeringens uppgift att samordna politiken, den rollen kan aldrig flyttas till någon annan. Däremot kan regeringen ta hjälp från Handikappdelegationen, som är ett rådgivande organ.

Vi anser att Handikappdelegationen bör följa utvecklingen på handikappområdet, hjälpa regeringen med samordning, lämna underlag för regeringens beslut och driva på för att målen i handlingsplanen skall uppnås. Med en samordnande funktion skild från den genomförande organisationen undviker man att de strategiska frågorna drunknar i det dagliga arbetet.

Hjälpmiddelsinstitutet bör vara det organ som har huvudansvaret för genomförandet av politiken på handikappområdet. Samtidigt skall naturligtvis handikappfrågor ingå som en naturlig del i många andra myndigheters arbete.

Det är viktigt med ett helhetsperspektiv när det gäller tillgänglighets- och bemötandefrågor. Vi instämmer således i regeringens bedömning att tillgänglighetscentret bör flyttas till Hjälpmiddelsinstitutet. Även frågor om kompetensutveckling i bemötande av personer med funktionshinder, som i dag ligger på Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus), bör hantearas av Hjälpmiddelsinstitutet. Den del av Sisus verksamhet som inte överflyttas till Hjälpmiddelsinstitutets ansvarsområde kan föras över till andra myndigheters ansvarsområde. Därmed blir det en myndighet mindre på området.

För att markera att Hjälpmedelsinstitutet får utökade ansvarsområden med våra förslag kan det vara lämpligt att institutet byter namn. Institutet kan då lämpligen byta namn till Handikappinstitutet, som det hette fram till 1998.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Diskrimineringskommittén, punkt 2 (m, fp, kd, c)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Anne Marie Brodén (m), Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:So26 yrkande 3.

Ställningstagande

De senaste 25 åren har vi fått en hel flora av ombudsmän: Jämställdhetsombudsmannen 1980, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering 1986, Barnombudsmannen 1993, Handikappombudsmannen 1994 och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning 1999. Vi anser att dessa bör föras samman i ett ombudsmannaämbete. De olika ombudsmännen har många beröringspunkter. En gemensam myndighet skulle ge samordningsvinster och ett starkare skydd för medborgarna. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2004/05:86 Statlig organisation för handikappolitisk samordning.

Följdmotion

2004/05:So26 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp, m, kd, c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om Handikappdelegationen som stöd för regeringens
samordningsarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om Hjälpmedelsinstitutets nya roll.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om en samordning av ombudsmannaämbetena.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om Sisus.